

«ТӘРТІПТІ БАЛА – ҮЛГІЛІ БАЛА»

Бөлімі: IV. Балалармен тәрбиелеу-білім беру жұмысы

Бағыты: 4.1. «Заң мен тәртіп» идеологиясының қағидаттарын іске асыру

Айы: Қыркүйек

Өткізу түрі: Әңгімелесу, ереже құрастыру, дидактикалық ойындар

Жауаптылар: Әдіскер, барлық топ педагогтері

Жас ерекшелігі: Мектепке дейінгі барлық жас топтары

МАҚСАТЫ

Балаларға тәртіп, ереже, жауапкершілік және ұқыптылық туралы қарапайым түсінік қалыптастыру; топтағы ортақ ережелерді сақтауға, өз әрекетіне жауап беруге, ойыншықтар мен ортақ заттарға ұқыпты қарауға тәрбиелеу.

МІНДЕТТЕРІ

Білімдік:

- «тәртіп», «ереже», «жауапкершілік», «ұқыптылық» ұғымдарын қарапайым тілмен түсіндіру;
- топтағы негізгі ережелерді таныстыру;
- дұрыс және бұрыс әрекеттерді ажырата білуге үйрету.

Дамытушылық:

- баланың өз әрекеті туралы ойлануына мүмкіндік беру;
- таңдау жасау және шешім қабылдау дағдыларын дамыту;
- байланыстырып сөйлеуін, ойлауын, есте сақтауын жетілдіру.

Тәрбиелік:

- тәртіптілікке;
- жауапкершілікке;
- ұқыптылыққа;
- өзгені құрметтеуге;
- ортақ мүлікке қамқорлықпен қарауға тәрбиелеу.

КҮТІЛЕТІН НӘТИЖЕ

Іс-шара соңында бала:

- тәртіптің не екенін қарапайым түрде түсінеді;
- топтағы 3–5 негізгі ережені атай алады;
- дұрыс және бұрыс әрекеттерді ажыратады;
- ойыншықтарды орнына жинайды;
- ортақ заттарды ұқыпты пайдаланады;
- өз әрекетінің нәтижесін түсінуге тырысады;
- достарымен кезек сақтап ойнайды;
- «болады/болмайды», «дұрыс/бұрыс» ұғымдарын қолдана алады.

ҚАЖЕТТІ ҚҰРАЛДАР

- «Дұрыс – бұрыс» суретті карточкалар;
- ойыншықтар;

- түрлі түсті себеттер немесе қораптар;
- «Ереже ағашы» плакаты;
- смайликтер;
- жұлдызшалар;
- қызыл және жасыл дөңгелектер;
- тәртіп ережелері бейнеленген суреттер.

ІС-ШАРАНЫҢ БАРЫСЫ

I. ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ ОЯТУ

Педагог балаларды шеңберге жинайды.

Педагог:

— Балалар, бүгін біз бір маңызды нәрсе туралы сөйлесеміз. Ол – тәртіп.

— Тәртіп деген сөзді естігенде сендер нені елестетесіңдер?

Балалардың жауаптары тыңдалады.

Педагог:

— Тәртіп дегеніміз – бәрімізге ыңғайлы және қауіпсіз болу үшін белгіленген ережелерді сақтау.

— Мысалы, ойыншықпен ойнап болдық. Не істейміз?

Балалар:

— Орнына қоямыз.

— Досымыз сөйлеп тұр. Не істейміз?

Балалар:

— Тыңдаймыз.

— Бірге ойнағымыз келсе ше?

Балалар:

— Кезек күтеміз, бөлісеміз.

Педагог:

«Тәртіпті бала – өзіне де, өзгеге де жақсы жағдай жасайды!»

II. «БІЗДІҢ ТОПТЫҢ ЕРЕЖЕЛЕРІ»

Педагог балалармен бірге топтың қарапайым ережелерін құрастырады.

Тақтаға «Біздің топтың ережелері» деген жазу ілінеді.

Балаларға суреттер көрсетіледі.

1-ереже

 Ойыншықпен ойнаған соң – орнына қоямыз.

2-ереже

 Біреу сөйлегенде – тыңдаймыз.

3-ереже

 Досымызды ренжітпейміз.

4-ереже

 Топ ішінде жүгірмейміз.

5-ереже

✋ Заттарды ұқыпты пайдаланамыз.

6-ереже

🌀 Ойын кезінде кезек сақтаймыз.

7-ереже

🔪 Ортақ ортаны таза ұстаймыз.

8-ереже

❤ Бір-бірімізге көмектесеміз.

Педагог әр ережеге байланысты балалардан қысқа мысал келтіруді сұрайды.

III. «ДҰРЫС ПА, БҰРЫС ПА?» ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНЫ

Мақсаты: Балалардың дұрыс және бұрыс әрекеттерді ажырату қабілетін дамыту.

Ойын барысы:

Педагог балаларға әртүрлі әрекеттер бейнеленген карточкаларды көрсетеді.

Егер әрекет **дұрыс** болса – балалар **жасыл дөңгелекті**,
егер **бұрыс** болса – **қызыл дөңгелекті** көтереді.

Карточкалар:

1. Бала ойыншықтарды орнына жинап жатыр.

● **Дұрыс**

2. Бала ойыншықты лақтырып жатыр.

● **Бұрыс**

3. Бала досына көмектесіп жатыр.

● **Дұрыс**

4. Бала кезекте тұрған баланы итеріп жіберді.

● **Бұрыс**

5. Бала кітапты ұқыпты қарап отыр.

● **Дұрыс**

6. Бала кітаптың бетін жыртып жатыр.

● **Бұрыс**

7. Бала ойнап болған соң заттарын жинады.

● **Дұрыс**

8. Бала ортақ затты рұқсатсыз алып, лақтырып жіберді.

● **Бұрыс**

Әр жауаптан кейін педагог:

«Неліктен дұрыс?»

немесе

«Неліктен бұрыс?»

деп сұрайды.

IV. «ОЙЫНШЫҚТЫ ӨЗ ОРНЫНА ҚОЙ» ОЙЫНЫ

Мақсаты: Ұқыптылық пен жауапкершілік дағдысын қалыптастыру.

Топтағы бірнеше ойыншық әдейі әр жерге қойылады.

Педагог:

— Балалар, біздің ойыншықтарымыз адасып қалыпты. Оларға өз орындарын табуға көмектесеміз бе?

Балалар ойыншықтарды жинап, арнайы сөрелерге немесе қораптарға орналастырады.

Әр бала өз әрекетін түсіндіреді:

— Мен машинаны орнына қойдым.

— Мен қуыршақты орнына қойдым.

— Мен кітапты сөреге қойдым.

Педагог қорытындысы:

«Заттың өз орны болады. Затты орнына қою – тәртіпті баланың жақсы әдеті.»

V. «ЕГЕР МЕН...» ЖАҒДАЯТТЫҚ ОЙЫНЫ

Педагог балаларға қарапайым жағдаяттар ұсынады.

1-жағдаят

Сен ойыншықпен ойнап болдың. Бірақ досың басқа ойыншықпен ойнағысы келіп тұр.

Не істейсің?

Балалардың жауаптары тыңдалады.

Дұрыс бағыт:

Ойыншықты жинап, орнына қою немесе досыңмен кезектесу.

2-жағдаят

Досыңның қолындағы ойыншық саған да ұнады.

Не істейсің?

Дұрыс бағыт:

Жұлып алмайсың. Сұрайсың және кезек күтесің.

3-жағдаят

Сен байқаусызда ойыншықты сындырып алдың.

Не істейсің?

Дұрыс бағыт:

Жасырмайсың. Педагогке айтасың.

Педагог:

«Қателесу – болуы мүмкін. Бірақ өз әрекетінді мойындау және көмек сұрау – жауапкершілік.»

VI. «ТӘРТІП АҒАШЫ» ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАСЫ

Алдын ала қағаздан ағаштың бейнесі дайындалады.

Балаларға жапырақ пішініндегі қағаздар таратылады.
Әр бала тәртіпке қатысты бір жақсы әрекетті атайды.
Мысалы:

- 🍂 «Мен ойыншықты жинаймын.»
- 🍂 «Мен досымды тыңдаймын.»
- 🍂 «Мен кезек күтемін.»
- 🍂 «Мен заттарды сындырмаймын.»
- 🍂 «Мен досыма көмектесемін.»

Педагог әр жауаптан кейін жапырақты «Тәртіп ағашына» жапсырады.

Қорытынды:

«Әр жақсы әдет – біздің тәртіп ағашымыздың бір жапырағы.»

VII. ҚИМЫЛДЫ ОЙЫН «БОЛАДЫ – БОЛМАЙДЫ»

Педагог әрекетті атайды.

Егер **болады** болса – балалар қолдарын жоғары көтереді.

Егер **болмайды** болса – қолдарын айқастырады.

Педагог:

— Ойыншықтарды жинау.

Балалар: Болады! 👍

— Досыңды итеру.

Балалар: Болмайды! 🙅

— Кезек күту.

Балалар: Болады! 👍

— Кітапты жырту.

Балалар: Болмайды! 🙅

— Досыңа көмектесу.

Балалар: Болады! 👍

— Топ ішінде қатты жүгіру.

Балалар: Болмайды! 🙅

— Ортақ заттарды күтіп ұстау.

Балалар: Болады! 👍

VIII. «МЕН ТӘРТІПТІ БАЛАМЫН» ШЕҢБЕРІ

Балалар шеңберге тұрады.

Педагог сөйлемді бастайды:

— **Мен тәртіпті баламын, өйткені...**

Балалар сөйлемді жалғастырады:

— ...ойыншығымды жинаймын.

— ...досымды ренжітпеймін.

— ...кезек күтемін.

- ...үлкендерді тыңдаймын.
- ...заттарды ұқыпты ұстаймын.
- ...достарыма көмектесемін.

IX. «ТӘРТІПТІ БАЛАҒА» МАҚТАУ

Педагог балаларды нақты әрекеті үшін мадақтайды.

Мысалы:

- ★ «Ойыншықтарды ұқыпты жинағаны үшін.»
  - ★ «Досына көмектескені үшін.»
  - ★ «Кезек күткені үшін.»
  - ★ «Ортақ затты дұрыс пайдаланғаны үшін.»
  - ★ «Өз әрекетіне жауапкершілік танытқаны үшін.»
- Балаларға жұлдызша немесе смайлик үлестіріледі.

X. ҚОРЫТЫНДЫ ӘНГІМЕ

Педагог:

— Балалар, бүгін біз не туралы сөйлестік?

Балалар:

— Тәртіп туралы.

— Тәртіпті бала қандай болады?

Балалар:

- Ережені сақтайды.
- Ойыншықтарын жинайды.
- Достарын ренжітпейді.
- Кезек күтеді.
- Заттарды ұқыпты ұстайды.

Педагог:

«Заң мен тәртіп үлкендердің ғана мәселесі емес. Тәртіпті болу – кішкентай жақсы әдеттерден басталады.»

РЕФЛЕКСИЯ «БҮГІН МЕН...»

Балаларға үш түрлі смайлик көрсетіледі:

☺ **Мен бәрін түсіндім.**

☹ **Маған әлі де үйрену керек.**

😞 **Мен тағы да сұрағым келеді.**

Әр бала өз көңіл күйіне сәйкес смайликті таңдайды.

ПЕДАГОГКЕ АРНАЛҒАН ҚОРЫТЫНДЫ

Іс-шара барысында балаларға «Заң мен тәртіп» ұғымы күрделі құқықтық терминдер арқылы емес, олардың күнделікті өміріндегі қарапайым әрекеттер арқылы түсіндіріледі.

Балалар үшін:

Ереже → тәртіп → жауапкершілік → қауіпсіздік → өзара құрмет
байланысы қалыптастырылады.

Педагог күнделікті режимдік сәттерде осы ережелерді қайта бекітіп отырады.

КҮНДЕЛІКТІ БЕКІТУГЕ АРНАЛҒАН «5 АЛТЫН ЕРЕЖЕ»

Топта көрнекі түрде орналастыруға болады:

- ★ 1. Ойыншықты ойнап болған соң орнына қой.
- ★ 2. Досыңды ренжітпе, көмектес.
- ★ 3. Біреу сөйлесе, тыңда.
- ★ 4. Ортақ заттарды ұқыпты пайдалан.
- ★ 5. Өз әрекетіңе жауап бер.

АТА-АНАҒА ҚЫСҚА ҰСЫНЫС

Үйде де баланың тәртіп дағдыларын бекіту үшін ата-ана:

- ойыншықтарды бірге жинауды;
- заттардың өз орнын көрсетуді;
- баланы қарапайым үй тапсырмаларына қатыстыруды;
- «сен тәртіптісің/тәртіпсізсің» деп емес, нақты әрекетін атап мадақтауды;
- баланың өз әрекетінің нәтижесін түсінуіне мүмкіндік беруді

ұстанғаны дұрыс.

Мысалы:

✗ «Сен қандай салақсың!»

✓ «Ойыншықтарды орнына қойсаң, бөлмеміз жинақы болады.»

ПЕДАГОГТІҢ БАҚЫЛАУ КРИТЕРИЙЛЕРІ

№	Дағды	Қалыптасты	Қалыптасу нде
1	Ойыншықты орнына қояды	☐	☐
2	Кезек сақтайды	☐	☐
3	Ортақ заттарды ұқыпты пайдаланады	☐	☐
4	Досын тыңдайды	☐	☐
5	Қарапайым ережелерді сақтайды	☐	☐
6	Өз әрекетінің нәтижесін түсінеді	☐	☐

7	Қажет жағдайда көмек сұрайды	☐	☐
8	Басқа балаларға көмектеседі	☐	☐

ҚОРЫТЫНДЫ ҰРАН

«Тәртіп – кішкентай әдеттен басталады!»

«Ережені сақтаймын – өзімді де, досымды да қорғаймын!»

«Тәртіпті бала – үлгілі бала!»